

ALEXANDRU ȘTEFULESCU (1856-1910) –(II)

Dr. Ion Mocioi

8. *TRADUCĂTOR*. Cunoașterea a 15 limbi străine a făcut din Alexandru Ștefulescu un bun cercetător; dar savantul, dacă nu din alte motive, cel puțin din dorința de a-și controla stăpânirea unora din limbile cunoscute, a tradus unele texte din literatura științifică și cea beletristică străină. Activitatea sa de la revista târgușiană „Jiul”, din anii 1894-1895, al cărei inițiator și colaborator de seamă a fost, confirmă preocuparea în acest sens.

Din limba *engleză* traduce studiul „*Impulsiunea altruistică la om și animale*” al profesorului I. Găvănescu de la Universitatea din Iași, după „*Internațional Jurnal of Ethics*” (Ianuary 1895), pe care l-a publicat în revista amintită¹, cu mențiunea: „tradusă direct din englezește”. După limba *sanscrită* a tradus „*Nala și Damayanti*”, fragmente din *Mahabharata*, folosind textele din „*Das Lied von Könige Nala von Dr. Hermann Camillo Kellner*” și „*Nalus Carmen Sanscritum de Fr. Bopp*”². Într-un alt moment al pregătirii sale, în 1905, traduce „*Marele Rasboiu*”. O poveste indiană după *Mahabharata*³, din limba *sanscrită*. Din Carol Vogt, traduce „*Asupra Darwinismului*”, cu o amplă notă de prezentare a autorului, după Meyer's, „*Konversation Lexicon*”⁴. Sub titlul *Omul după știință*, traduce din *franceză* un fragment de L. Büchner, „*L'home selon la science*” (pag. 7-18), publicat, de asemenea, în revista târgușiană⁵. Din limba *rusă* a tradus o „*poezie în proză*” de T. Turgheniev⁶, iar din limba *poloneză*, legenda istorică „*Fii binecuvântată*”, după Enric Sienkiewiez, „*Pisma*” H. S-eza (tom XX, Warszawa, 1894)⁷, și *Mucegaiul*

lumei de Boleslaw Pruss⁸.

Limbile slavice – slava veche, bulgara, poloneza, sârba – cât și limbile vechi – latina, greaca și sanscrita – l-au ajutat în descifrarea celor aproape 2.000 de acte și documente de care s-a servit în documentarea lucrărilor sale istorice și monografice.

Cât privește frumusețea traducerii operelor literare, ea este incontestabilă și dovedește măsura în care savantul stăpânea limbile învățate, ca autodidact și știa să se folosească de metodologia comparatismului lingvistic în autocontrolul pentru corectitudinea întreprinderii sale.

Pentru cine vrea să înțeleagă volumul eforturilor depuse în această neobișnuită angajare cu știința, Alexandru Ștefulescu este un titan și merită din plin atributul de savant. Dacă nu s-ar fi stins la vârsta de 54 de ani, ar fi dat științei istorice noi dovezi și sinteze privind pământul Gorjului și oamenii lui, căci avea pregătirea și talentul necesare unor succese și mai mari.

9. *PUBLICIST*. Înainte de a-și publica operele privitoare la istoria monumentelor și-a localităților Gorjului, Ștefulescu a tipărit în reviste, numeroase articole prin care a pregătit capitolele acestora.

În revista „Jiul”, pe care a înființat-o în Tg-Jiu, în 1894, împreună cu alți intelectuali, a semnat, în cei doi ani de apariție ai ei, din aprilie până la 1 mai 1895, 23 de materiale între care și traduceri de până atunci făcute din diferite limbi, pe care le cunoștea; a întreținut atunci și rubrica „Documente inedite privitoare la județul Gorjiu”.

După câțiva ani, în 1898, colaborează la revista „Șezătoarea săteanului”, editată prin grija prietenului său, Gheorghe Dumitrescu-Bumbești. La cele 4 articole din 1898 se adaugă un nou material în anul următor la aceeași revistă. Colaborarea lui Ștefulescu la revista „Șezătoarea săteanului” va fi reluată în anul 1904, prin alte 10 noi materiale, care vor fi esența unor capitole din „Gorjul istoric și pitoresc”, astfel anticipând această lucrare.

Ștefulescu a colaborat și la „Amicul poporului”, altă revistă

târgujană, pe care a onorat-o, în 1901, cu 12 materiale în 7 numere, susținând și rubrica special destinată documentelor ce le-a publicat, „Arhiva istorică a Gorjului”, de asemenea, a publicat o traducere după „Mahabharata”, într-un număr din 1905, din „Amicul tinerimii”, revista liceului din Tg-Jiu, editată sub îngrijirea lui Iuliu Moisil, cu care Ștefulescu a fost în bune relații. În „Buletinul Gorjului”, i s-a publicat, încă din 1889, un discurs pedagogic, sub forma unui articol de fond al publicației.

Ștefulescu a colaborat și la publicațiile periodice bucureștene. La „Noua Revistă Română” din noiembrie 1900 îi apare o „contribuțiune” după hrisoave de la Muzeul Gorjului. I s-au cerut, pentru prestigiul ce și-l câștigase, unele materiale pentru „Anuarul Societății turiștilor români” din 1907, și „Calendarul Gorjului” pe anul 1910. A susținut unele capitole în „Enciclopedia română” din 1904 și ar fi, probabil, și alte contribuțiuni ale sale neșemnalate încă.

Remarcăm tonul critic al unora dintre materialele lui Ștefulescu, publicate în presă, în anii 1898 și 1902. În articolul „*Cum se scriu dicționarele geografice ale județelor?*”, din „Șezătoarea săteanului”⁹, întreprinde critica „*Dicționarului județului_Gorjiu*”¹⁰, apărut cu mulți ani înainte, în care s-au păstrat foarte multe greșeli prin preluarea neanalitică a datelor din „*Geografia descriptivă a Gorjului*”, publicată, de un grup de învățători, în 1889. Datele, după părerea lui Ștefulescu, trebuiau corectate prin cercetare de teren și de arhive. Corectează tot aici unele din asemenea date; de pildă, că biserica din Strâmba a fost fondată în 1519, și nu în 1755, aducând în acest sens documente edificatoare. În concluzia materialului se atrage atenția că „prea cu ușurință se scriu dicționarele geografice ale județelor, și tot cu aceeași ușurință se premiază”.

Într-un alt articol, „*Cum se traduc actele vechi pentru străini*”¹¹, Ștefulescu, dovedindu-se un cercetător foarte exigent, se manifestă nemulțumit de felul cum, în 1892, i s-a tradus unui țăran din Țicleni, un pergament de la 1784; ca urmare, reproduce documentul și-l traduce corect, considerându-l important pentru istoria Gorjului.

Criticând „*Marele Dicționar geografic al României*”, în 1902¹², se referă la „lipsurile” ce le manifestă lucrarea în ce privește prezența localităților din Gorj, precizând că: „este sărac în date istorice și chiar pe acolo pe unde s-ar dovedi niscaiva date, apoi păcătuiesc grozav atât prin lipsa de exactitate cu care sunt date, cât și prin deducțiunile cu totul nefondate asupra întemeierii comunelor și a numelor lor”.

Articole politice sau de alt gen, Ștefulescu nu a scris.

12. *POLITICIAN*. Ștefulescu pare a nu fi fost decât un publicist interesat de progresul științific al istoriei. Nu s-a avântat în polemici politice, nu a luat atitudine de anumite racile ale societății în care a trăit. De fapt, misiunea științifică de descoperire a trecutului Gorjului, pe care nu a încercat-o nimeni înaintea lui, nu i-a lăsat răgaz pentru a se avânta în treburile politice. Devenind revizor școlar, a încercat, însă, să ia măsuri pe loc, de îndreptare a situației școlilor, determinând, fără a mai scrie vreun cuvânt în vreun ziar, construirea a numeroase (37) localuri pentru învățământ, ori sprijinind pe ceilalți învățători, înființarea de biblioteci publice pentru luminarea poporului sau pentru înființarea de cooperative sătești, în scopul întrajutorării țărănimii. Se știe, de pildă, că a fost alături de Piekarski, în 1902, la Novaci, pentru înființarea bibliotecii comunale și dezvoltarea școlii de artizanat, după cum, cu câțva timp înainte, l-a sprijinit, pe Iuliu Moisil să înființeze școala de ceramică de pe lângă Gimnaziul „Tudor Vladimirescu” din Tg-Jiu.

Era om de acțiune și nu propagandist al cuvântului vreunui partid aflat la conducere într-o perioadă sau alta. Învățătorii gorjenii îl respectau și-i urmau cuvântul de acțiune. De aceea, Ștefulescu a apelat, când a fost cazul, ca de pildă în 1907, la politicienii județului pentru a-i salva învățătorii considerați instigatori la răscoală.

Prin acest fel de a se comporta și de a fi, se înțelege că Ștefulescu nu a avut încredere în oamenii politici ai vremii sale și nici în crezurile acestora, pe care totuși le-a cunoscut. Asta l-a făcut pe prefectul de Gorj să nu-i acorde toată considerația.

După 1906, când tachiștii au devenit o frână în progresul școlii

și al faptelor umanitare, Ștefulescu s-a retras din revizorat. Piekarski, omul cu vederi socialiste pe care Ștefulescu i le cunoștea din discuțiile lor prietenești, a părăsit capitala Gorjului pe care o îndrăgise, pentru a fi numai graficianul de la „Minerva” bucureșteană. Cei ce-l admiraseră pe Spiru Haret pentru ideile lui sunt acum dezamăgiți.

Ștefulescu fiind și bolnav s-a retras din fața politicienilor. Curând, în 1910, când va muri, va fi condus pe ultimul drum doar de câțiva prieteni și de dascălii ce l-au iubit, fapt ce l-a intrigat până și pe Nicolae Iorga, omul de suflet care l-a apreciat pentru strădaniile lui de o viață; „acum două săptămâni, câțiva prieteni petreceau la mormânt pe institutorul Al. Ștefulescu, din Tg-Jiu. Pe lângă dâșii se adunaseră învățători gorjeni care-și aduceau aminte ce bun revizor, cu tragere de inimă pentru nevoile lor, fusese, pe vremuri, răposatul. Nici o foaie din București n-a pomenit cuvântări funebre ce s-ar fi convenit a fi rostite la această îngropare. Și nici n-ar fi fost nevoie, căci doar cine era să știe, între oamenii cari se ocupă doar de talentele pe care le admiră și de scandalurile pe care le iartă, de politica de azi și de protagoniștii pe care-i târăște în vârtoarea ei, cine era să știe de acest modest om de muncă¹³.

Într-adevăr, Ștefulescu nu s-a lăsat a fi unul din „protagoniștii” pe care politica veche i-a dus „în vârtoarea ei”. A avut, cu prisosință talent politic; așa cum îl cunoștea și Iorga, putea să fie politician: „Va fi fost și un bun vorbitor, ca oltean ce era! Ce excelent material pentru un bărbat politic de provincie care se simte! Era firesc să se înscrie la liberali, la conservatori, la tachiști, să-l mute partidul la București, să-l facă director, mai târziu să-l aleagă deputat. Și la moarte un județ întreg ar fi plâns la groapa eminentului nostru prieten și adversarului nostru loial!”¹⁴.

Dar Ștefulescu s-a ținut cu bună știință departe de politica vremii sale; n-a văzut în ea sâmburele unui progres real al poporului. A gândit, ca și învățătorii Gorjului, că luminarea poporului, atât cât pot ei s-o facă, poate suplini întrucâtva interesul societății pentru o asemenea direcție.

Acea descentralizare culturală pe care a încercat-o Ștefulescu la Gorj și i-a recunoscut-o într-o scrisoare un Gr. N. Manu, voit reproducă ca preambul la ediția I, din 1896, a lucrării sale „Mănăstirea Tismana” a fost totuși o preocupare majoră a istoricului gorjean. Dacă aceasta poate fi numită politică, fie și „personală”, în sensul cel mai restrâns al unui asemenea termen, atunci și Ștefulescu a fost un politician. Rezultatele unei asemenea munci a fost polarizarea intelectualității gorjene din preajma lui 1900, realizarea, prin aceștia, a unor tipărituri locale, - ziare, reviste și cărți – pentru luminarea poporului, înființarea unor instituții – biblioteci, școli, cooperative economice – pentru pregătirea poporului de a-și pretinde o nouă viață spirituală și materială, stimularea cercetării științifice prin exemplul personal, și a sentimentului patriotic, însuflețit de exemplul înaintașilor.

Cât de departe vedea perspectiva ideilor socialiste, pe care le știa din tipăriturile ultimului deceniu al secolului trecut și din colaborarea cu Piekarski și dr. C.Istrati, nu putem preciza, dar Ștefulescu credea în viitorul țării, în „aspirațiunile nobile și sacrificii mărețe” pentru „înălțarea” națiunii.¹⁵

11. *FOTOGRAF - DOCUMENTARIST*. La început ar părea o treabă neimportantă sau cel mult o curiozitate faptul că Ștefulescu s-a îndeletnicit, între atâtea preocupări științifice, și cu fotografia. N-a fost interesat, însă, decât de folosirea fotografiei în scop de documentare științifică. Dacă l-ar fi preocupat și fotografia ocazională, am avea poate mai multe dovezi despre sine și familia sa, ori se știe că de la Ștefulescu se păstrează foarte puține „documente” de acest fel și nu i se datorează lui. Fără o astfel de susținută inițiativă – științifică, am zice – lucrurile ce le-a publicat n-ar fi avut o ilustrație atât de bogată și de bună calitate, și n-ar fi lăsat imagini-document, deosebite prin importanța lor, referitoare la instituții, clădiri, străzi, localități acte etc. din Gorj. Folosirea ilustrațiilor fotografice în lucrările de istorie are, în concepția lui Ștefulescu, același rol ca și citirea textelor de documente slavone sau ca oricare altă

modalitate de argumentare științifică.

Dorim să punem în evidență, totodată, sprijinul ce l-a avut Ștefulescu în exercitarea unei astfel de îndeletniciri. În 1893, împreună cu Piekarski și fotografii Plaffenhauser din Târgu-Jiu, a luat o parte din imaginile județului ce-l interesau pentru lucrările destinate tiparului. În iarna 1893/1894, după vizita ce a întreprins-o la școala de băieți din oraș condusă de inimosul institutor, dr. C.Istrati, inspector general al instrucțiunii, află despre preocupările și dorințele acestuia și „fiind convins de seriozitatea lucrării întreprinsă de Ștefulescu, spre a-l încuraja și a-i ușura sarcina” îi procură „un excelent aparat fotografic ... construit anume pentru excursiunile științifice”¹⁶ pe care i-l trimite prin Piekarski, cel care va fi custodele Muzeului gorjean. Aparatul avea să fie și unul din instrumentele științifice în folosința membrilor comitetului muzeistic de la Tg-Jiu.

Ștefulescu, meticulos și răbdător cum era, trebuie să fi folosit mult aparatul de fotografiat, în peregrinările sale din județ. Avem și o dovadă în acest sens, colecția de fotografii din 1893, 1894, a lui Ștefulescu și Piekarski, cumpărată de Academia Română¹⁷. În anul 1923, de la fostul prieten al istoricului, Gr.N.Manu. Colecția respectivă avea fotografii de mărimi diverse: 11 x 15 cm., 16 x 21 cm. etc. Unele imagini au apărut în lucrările lui Ștefulescu, altele sunt inedite și sunt singurele mărturii ale unor valoroase obiecte dispărute. În una din mape (A.1), fotografiile de mare interes erau cele cu diferite porți de lemn artistic lucrate, de la Bălești (foto 18 și 19) și Tămășești (foto 33), sau cule din județ, de la Groșerea (foto 21-23), Musculești 24-26), Poiana (27-28), Pojogeni (29), și Rovinari (30-32); în altă mapă (A III) unele imagini cuprind cula de la Curtișoara (foto 7-10) și planul caselor de lângă aceasta (foto 24), o casă boierească din Bengești (foto 6) și sculptura porților de lemn și a casei Feraru din Tămășești, importante pentru studiul artei populare și etnografiei locale.

Presupunem că odată cu manuscrisele lui Ștefulescu s-au pierdut și alte mape cu fotografii, așa cum s-a întâmplat și cu colecția de fotografii

a Muzeului Gorjului, în timpul primului război mondial, când a fost devastat. Asemenea valori nu mai pot fi recuperate, în detrimentul și a cunoașterii lui Ștefulescu.

12. *PREMIAT AL ACADEMIEI ROMÂNE*. Modestul dascăl gorjean, Ștefulescu, pentru meritele sale științifice, este propus de Academia Română pentru premiere, de a concura pentru obținerea premiului Academiei pe anul 1904. Acest premiu de 5.000 lei, divizibil pentru mai multe personalități, urma să se dea „unei cărți scrise în limba română cu cuprins moral de orice natură, care se va judeca mai meritorie printre cele publicate de la 1.XI.1903 până la 3.X.1904”¹⁸. Pe lista de concurență au fost scriși 39 de autori – cu 48 de titluri în 50 de volume, - fiind între ei și Mihail Dragomirescu, Mihail Sadoveanu, Theodor D.Speranția, Haralamb Lecca și alte personalități de prestigiu de la începutul secolului nostru¹⁹.

Raportul prin care se făcea propunerea de premiere a fost susținut în ședința din 4 aprilie 1905 a Comisiei Academiei Române de către deputatul istoric și arheolog al epocii respective, Grigore C. Tocilescu. Între altele raportul se referea la două din lucrările autorului gorjean: „Dl. Alexandru Ștefulescu, vechi institutor în orașul Târgu-Jiu și revizor școlar al județului Gorj, este poate unicul membru din corpul nostru didactic primar, care și prin sârguincioasele și neîntreruptele sale studii și ocupațiuni și prin dorul continuu de a se instrui, merită toată lauda, sprijinul și încurajarea. Prima monografie, „*Mănăstirea Tismana*”, 1896 consacrată uneia din cele mai vechi mănăstiri ale țării, conține un prețios material epigrafic și arhivistic, reunit și reprodus cu grijă. Ea ne procură o idee clară și pe deplin sigură despre ce a fost odinioară Tismana, despre fondatorul ei, despre privilegiile și dosarele sale sacre...

A doua carte: „*Gorjul istoric și pitoresc*” 1904 ne înfățișează pentru prima oară localitățile și mormintele cele mai însemnate din acest județ, după mănăstirea Tismana și după Târgu-Jiu, căroră autorul le-a închinat monografiile deosebite vezi și „*Încercare asupra istoriei Târgu-Jiului*”, 1899.

Astfel trec pe dinaintea noastră, cu toate amintirile istorice, epigrafice, legendare monumentele din timpii cei mai vechi și până astăzi, cum și cu frumusețile lor pitorești, localități ca Baia de Fier, Bălcești, Bengești, Crasna, Vădeni, Vladimir, Zorlești, Schitul Logrești-Birnici și bisericile Măgherilor din Bârzeiul de Gilort. Frumoase stampe fototipice reproducând vederi de biserici, cruci și diferite vederi completează descoperirile adeseori frumoase și ajută mult la cunoașterea celui mai interesant poate județ al Țării Românești din punct de vedere istoric și arheologic. Izvoarele documentare și epigrafice, pe lângă tradițiunile și legendele culese la fața locului de autor, alcătuiesc și aici temelia serioasă a cuprinsului cărții și ne fac a găsi osebuită plăcere și a simți o particulară datorie ca să o recomand, împreună cu cealaltă monografie, spre a fi premiate cel puțin cu o parte din premiul Adamachi, la care au fost prezentate²⁰. Supus acordului adunării, raportul a fost aprobat cu unanimitate de voturi, Ștefulescu fiind singurul concurent care nu a obținut voturi împotriva.

Hotărârea comisiei de premiere de pe lângă Academia Română a fost dată în ședința din 8 aprilie 1905, în lectura savantului Ion Bianu. Din cei 39 de autori, numai 10 au fost premiați iar Ștefulescu a fost în capul listei, cu suma cea mai mare acordată (800 lei). Cu acest prilej, Dimitrie Sturza, secretarul general al Academiei Române, a remarcat: „Dintre cărțile pe care comisiunea le propune acum spre premiere, merită sprijin și încurajarea Academiei numai lucrările d-lor Ștefulescu, căpitan Ionescu, Păcățianu și Sadoveanu. Ștefulescu este un muncitor harnic și a dat la lumină mai multe volume de documente, care fac onoare autorului lor²¹. Hotărârea comisiei a fost unanim acceptată de membrii acesteia. Astfel, Ștefulescu s-a bucurat de atenția celui mai înalt for al culturii române, de aprecierea celui mai exigent judecător al lucrărilor științifice românești. Se confirma, astfel, implicit, și-i oferea un plus de prestigiu, medalia „BENE-MERENTI”, acordată încă din 1894, institutorului Ștefulescu, de către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, pentru lucrarea dedicată monumentului de la Tismana. Țara i-

a recunoscut pe deplin meritele celui ce a fost Alexandru Ștefulescu, institutorul și omul de știință gorjean.

13. *OMAGIU LUI ȘTEFULESCU*. În timpul vieții, Alexandru Ștefulescu era bine cunoscut de contemporanii săi, cel puțin de conjuđețeni și de oamenii de știință din țară. Lucrările ce le-a semnat de-a lungul a 25 de ani au contribuit la popularizarea numelui său. Cele câteva ediții ale geografiei județului, apoi activitatea de revizor școlar al Gorjului i-au dus numele în memoria tineretului și a învățătorimii gorjene. Articolele din presa gorjeană – din „Jiul”, „Amicul poporului”, „Șezătoarea săteanului” și „Amicul tinereimii” și studiile publicate i-au precedat lucrările mai mari, fiind în atenția cărturarilor; cărțile ce le-a scris, începând cu „Mănăstirea Tismana” (din 1896) continuând cu „Gorjul istoric și pitoresc” (1904), „Istoria Târgu-Jiului” (1906) și sfârșind cu „Documente slavoromane relative la Gorj” și alte lucrări (din 1908-1910) l-au consacrat ca om de știință și i-au nemurit numele.

Omagiul față de Ștefulescu l-au exprimat prietenii săi apropiați, cunoscuții, ziaristii și oamenii de cultură cu care a fost în relații, între care, în primul rând istoricii.

Încă de la lansarea lui Ștefulescu ca publicist în presa locală și cercetător al Gorjului, în 1894, ziaristul prieten, George P. Pârvulescu, i-a făcut un portret complex, într-un articol de prezentare, pentru a-i populariza felul lui de a fi, de a se comporta. E un omagiu adus istoricului gorjean încă din timpul când acesta era în viață, în plină putere de muncă, cu un neobișnuit program de activitate, de creație.

La 38 de ani așa arăta institutorul Alexandru Ștefulescu: „de statură mijlocie, cu ochii vii și care știu să-ți vorbească; frunte mare și cap aproape pleșuv dinainte ...; în tot, înfățișare simpatică, inteligentă și sigură” – cum îi părea ziaristului prieten²² ce l-a portretizat. Acest „tânăr cult și activ, care nu se mulțumește numai a-și îndeplini cu dragoste și cu stăruință chemarea sa de instructor și educator”, muncește și pentru a se instrui pe sine și „lucrează neconținut” în domeniul cercetării științifice.

„Blând și modest afară din cale, trăiește foarte retras și vorbește foarte puțin, dar cu siguranța și eleganța omului stăpân pe cunoștințele sale și pe arta de a le expune.

Semne particulare: are totdeauna un document, o stampă sau o carte în buzunar; face regulat, ori de câte ori timpul este frumos și îi permite, o plimbare peste podul Jiului; e greu să-l faci să iasă seara din casă”.

Și să nu uităm un semn particular neobișnuit pentru târgujenii între care trăia la 1894 când s-au scris aceste rânduri pentru public și pentru urmași: „Închis mai în tot timpul pe care școala i-l lăsa liber, în cabinetul său de lucru în mijlocul unui vraf de cărți, de notițe și de documente, pe care foarte rar le părăsește și de care cu gândul niciodată nu se desparte, studiază mereu și adună cunoștințe; studiile lingvistice, istorice și arheologice, ca și chestiunile de filozofie și sociologie, îl preocupă în special”.

Și un ultim fragment din acest articol - raport fără de care, pe Alexandru Ștefulescu, noi l-am fi cunoscut și mai puțin decât este azi: „Neobosit cercetător al trecutului nostru istoric, mai cu seamă în ce privește județul acesta în care s-a născut și trăiește și-i gata la orice sacrificiu, posedă deja un bogat material... din care, cu multă greutate, s-a hotărât a da o parte la lumină și în care nu știi ce să admiri mai mult, stilul limpede, curgător și înflorit al expunerii, bogăția imaginației, presupunerile ingenioase sau soliditatea și câmpul întins al cunoștințelor sale de tot felul²³.

În scurta sa viață de 54 de ani, a muncit mult, a lăsat Gorjului și țării un tezaur inestimabil strâns în cărți și articole publicate, în muzeul județean și instituțiile școlare pe care le-a creat pentru luminarea satelor. Răsplata i-a recunoscut munca: a primit medalia „BENE-MERENTI”, în 1896 și PREMIUL ACADEMIEI ROMÂNE, în 1904.

Au trecut mai multe decenii de la moartea sa iar generațiile care au venit și mai ales contemporanii noștri au întâlnit tot mai puțin numele lui Ștefulescu, în cărți și în presă. Publicațiile lui sunt tot mai rare.

S-a pierdut și frumoasa și interesanta bibliotecă științifică a lui Ștefulescu, s-au pierdut și manuscrisele ce i-au rămas.

Puținul cât s-a scris despre personalitatea lui s-au pierdut în publicațiile periodice. Numai la Târgu-Jiu, un bust ridicat de învățători în 1940²⁴, străjuie amintirea lui. Sunt evidente și motivele care ne-au determinat, să încercăm o schiță monografică, pentru a-l face cunoscut pe omul și savantul Alexandru Ștefulescu, generațiilor tinere de acum și din viitor. E un omagiu adus istoricului gorjean, ale cărui lucrări, așa cum aprecia Nicolae Iorga, „sunt contribuții documentare pentru cunoașterea țării, care vor rămâne în mijloacele de informație ale oricărui istoric”²⁵. Cărțile lui Ștefulescu sunt izvoare de lumină ieșite dintr-un măreț trecut de județ, la care trebuie să ne întoarcem pentru a vedea în oglinda lor chipul strămoșilor noștri și de a ne cunoaște mai bine pe noi înșine. Ștefulescu, așa cum aprecia admiratorul Iorga, „an de an, cu o minunată răbdare,... a scos din tășuerile țaranilor săi povestea unui întreg ținut, și a unuia din cele mai interesante ale țării. O avem acum la îndemână, și cel mai iscusit scriitor n-are decât să răsfoiască pentru a căpăta informație destulă”²⁶. Gorjenii sunt datori să-l cunoască cel mai bine pe cel ce a fost istoricul județului lor; e în aceasta și cel mai mare omagiu ce i-l pot aduce lui Alexandru Ștefulescu.

NOTE:

1. În „Jiul”, Tg.-Jiu, anul I, nr. 10, 15 febr. 1859, p. 1-5
2. în „Jiul”, Tg.-Jiu, anul I, nr. 5,6 și 7, 15 august-15 octombrie, 1894, p.19-21 etc.
3. În „Amicul tinerimii”, Tg.-Jiu, anul III, nr.1, ianuarie 1905, p. 1-5
4. În „Jiul”, Tg.-Jiu, anul I, nr. 5, 15 august 1894, p.
5. În „Jiul”, Tg.-Jiu, anul I, nr. 6, 15 septembrie 1894.
6. În „Jiul”, Tg.-Jiu, anul I, nr. 8-9, 25 decembrie 1894, p.1
7. în „Jiul”, Tg.-Jiu, anul I, nr. 8-9, 25 decembrie 1894, p.18-19
8. În „Jiul”, Tg.-Jiu, anul I, nr. 10, 15 februarie 1895, p. 13-14. Vezi și Mocioi Ion: *Alexandru Ștefulescu – traducător...* în: „gazeta Gorjului”, anul VI, nr. 922, 30 septembrie 1973, p. 2
9. în „Șezătoarea săteanului”, Tg.-Jiu, anul I, nr.6, septembrie 1898, p.187-190
10. Vasiliu-Birlic, gl.l.: *Dicționarul județului Gorjiu*, București, 1892
11. În „Șezătoarea săteanului”, Tg.-Jiu, anul I, nr.7, octombrie 1898, p. 217-221
12. În „Amicul poporului”, Tg.-Jiu, anul III, nr.8, 15 februarie 1902, p. 253-258

13. Iorga, Nicolae, Al. Ștefulescu, în *idem*: Pagini alese, E.P.L., 1965, vol.II, p. 32
14. *Ibidem*, p. 33
15. Ștefulescu, Alexandru: *Mănăstirea Tismana*, ed. Din 1896, p. 5
16. Comitetul: Comunicări. Muzeul județean al Gorjului, în: „Jiul”, Tg.-Jiu, anul I, nr.5, 15 august 1894, p. 23
17. Vezi: „Arhivele Olteniei”, Craiova, anul III, nr. 16, noiembrie-decembrie 1924
18. Vezi: „Analele Academiei Române”, seria a II-a, tomul XXVII, 1904-1905, București, 1905, p. 168
19. Vezi și: Becherete, A. și Rădoi, T.: *Alexandru Ștefulescu – premiat al Academiei Române*, în „Coloana”, supliment al „Gazetei Gorjului”, Târgu-Jiu, decembrie 1976, p. 12
20. *Ibidem*, p. 522
21. *Ibidem*, p. 227
22. Pârvulescu, George P.: *Alexandru Ștefulescu*, în: „Gorjiul”, Târgu-Jiu, anul III, nr.2, 12 mai, p. 1-2. Și citatele următoare.
23. *Ibidem*, *loc. cit.*

„Învățătorii din Gorj, numai ei, prin contribuție benevolă, au ridicat acest bust al marelui dascăl Al. Ștefulescu, fixându-l în fața școlii de băieți din Tg.-Jiu” – se spune, între altele, ca adaos la fotografia bustului, în „Țara lui Litovoii”, Tg.-Jiu,